

МОНІТОРИНГОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Оксана Таранова

У статті представлені результати дослідження життєвих цінностей учнів 9–10-х класів загальноосвітніх навчальних закладів Миколаївської області. Особлива увага звертається на роль та місце сім'ї серед життєвих цінностей школярів, уявлення учнів про сім'ю, ступінь поінформованості щодо сімейного життя, інституту батьківства.

Ключові слова: *термінальні та інструментальні цінності.*

МОНИТОРИНГОВОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ЖИЗНЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ УЧАЩИХСЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ НИКОЛАЕВСКОЙ ОБЛАСТИ

Оксана Таранова

В статье представлены результаты исследования жизненных ценностей учащихся 9–10-х классов общеобразовательных учебных заведений Николаевской

области. Особое внимание обращается на роль и место семьи среди жизненных ценностей школьников, представления учащихся о семье, степень осведомленности о семейной жизни, институте родительства.

Ключевые слова: терминальные и инструментальные ценности.

MONITORING STUDY OF VALUES PUPILS OF SECONDARY SCHOOLS MYKOLAIV OBLAST

Oksana Taranova

The article highlights the results of the study of values disciples 9th 10th grade of secondary schools Mykolaiv region. Particular attention is paid to the role and place of family life values among pupils, students an idea of the family, the degree of awareness of family life, the institution of fatherhood.

Key words: terminal and instrumental values.

Постановка проблеми.

Кожне суспільство в певний історичний період свого розвитку формує потрібний для нього тип особистості з відповідною ієрархією життєвих цінностей. «Саме цінності забезпечують інтеграцію суспільства, допомагаючи індивідам здійснювати соціально схвальний вибір своєї поведінки в життєво значущих ситуаціях» [1].

Трансформаційні процеси, що відбуваються в політичному, економічному, культурному та духовному житті будь-якої держави, обумовлюють зміни у свідомості, поведінці, потребах, інтересах та ціннісних орієнтаціях її громадян. Найбільш інтенсивно ці процеси відбуваються серед представників молодого покоління. У зв'язку з цим дослідження життєвих цінностей старшокласників набуває особливої актуальності.

Аналіз теоретичних джерел свідчить про те, що життєві цінності та ціннісні орієнтації є предметом вивчення багатьох вітчизняних та зарубіжних досліджень, зокрема різні аспекти проблеми ціннісних орієнтацій досліджувалися в роботах В. Г. Алексеевої, К. А. Абульханової-Славської, В. П. Анненкова, І. Д. Беха, Л. І. Божович, І. В. Дубровіної, І. С. Кона,

О. М. Леонт'єва, Д. О. Леонт'єва, В. М. М'ясищева, С. Л. Рубінштейна, а також зарубіжних – А. Маслоу, Г. Олпорта, М. Рокіча та інших.

Мета статті – висвітлити результати дослідження життєвих цінностей старшокласників.

Виклад основного матеріалу. Працівниками лабораторії моніторингу якості освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти з метою виявлення актуальних тенденцій у ціннісно-мотиваційній сфері старшокласників протягом січня – березня 2014 року проводилося дослідження життєвих цінностей учнів загальноосвітніх навчальних закладів Миколаївської області.

Основні завдання дослідження:

- виявити ставлення учнів 9–10-х класів до різних життєвих цінностей;
- з'ясувати, яке місце серед життєвих цінностей старшокласників займає сім'я; уявлення учнів про сім'ю; ступінь поінформованості про сімейне життя, інститут батьківства.

До складу вибіркової сукупності увійшли старшокласники 53 навчальних закладів Миколаївської області. У дослідженні прийняли участь 1 298 уч-

нів, серед яких 670 респондентів – учні 9-х класів (328 юнаків та 342 дівчини), 628 респондентів – учні 10-х класів (274 юнаки та 354 дівчини).

Для якісної організації та проведення дослідження в районі (місті) призначався координатор моніторингового дослідження, до обов'язків якого належали організація та проведення анкетування учнів.

Статистична обробка даних була проведена із застосуванням табличного процесора Microsoft Excel.

Моніторингове дослідження здійснювалося методом анкетування за інструментарієм, розробленим працівниками Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Анкета складалася з трьох основних частин: вступної, «паспортички» та основної частини. Вступна частина містила звернення до учасників опитування й мала на меті налаштувати учнів на роботу. У «паспортичці» питання стосувалися місця проживання (село/місто), статі (жіноча/чоловіча) та класу навчання (9/10 клас) учасників дослідження. Основна частина складалася з 8-и питань. Перші два стосувалися термінальних та інструментальних цінностей учнів. Інші шість питань були спрямовані на вивчення ставлення учнів до сім'ї як однієї з життєвих цінностей, виявлення рівня їхньої обізнаності з питань організації сімейного життя, поглядів учасників дослідження щодо головної функції чоловіка та жінки в родині.

Із метою виявлення ієрархії життєвих цінностей учнів останнім був запропонований список із 23 термінальних та 18 інструментальних цінностей, переважна більшість яких були взяті з найбільш поширеної методики М. Рокіча «Ціннісні орієнтації».

Термінальні цінності (цінності-цілі) – переконання людини в тому, що кінцева мета індивідуального існування

полягає в тому, щоб до неї прагнути. Термінальні цінності визначають для людини сенс її життя, указують, що саме для неї найбільш важливе й значиме.

До загальновідомого переліку термінальних цінностей розробниками дослідження були додані такі цінності, як: «престижна професія», «успішна кар'єра», «освіта (можливість отримати якісну освіту, закінчити престижний вуз)», «влада (можливість впливати на інших, підкорюючи їх поведінку своїй волі)», «справедливість», «віра в Бога». При цьому «задоволення», зазначене в методиці «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча, змінене на «безтурботне життя (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків)»; «пізнання» та «розвиток» були об'єднані в одну цінність «самопізнання та розвиток (можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, інтелектуального розвитку, робота над собою, постійне фізичне і духовне вдосконалення)».

Запропонований учасникам моніторингового дослідження перелік життєвих цінностей:

1. Активне діяльне життя (повнота та емоційна насиченість життя).
2. Життєва мудрість (зрілість суджень і здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом).
3. Здоров'я (фізичне і психічне).
4. Цікава робота.
5. Престижна професія.
6. Успішна кар'єра.
7. Краса природи і мистецтва (переживання прекрасного в природі та в мистецтві).
8. Кохання.
9. Матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів).
10. Наявність хороших і вірних друзів.
11. Суспільне визнання (повага

оточуючих, колективу, товаришів по роботі).

12. Освіта (можливість отримати якісну освіту, закінчити престижний вуз).

13. Самопізнання та розвиток (можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, інтелектуального розвитку, робота над собою, постійне фізичне і духовне вдосконалення).

14. Безтурботне життя (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків).

15. Продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил та здібностей).

16. Влада (можливість впливати на інших, підкорюючи їх поведінку своїй волі).

17. Свобода (самостійність, незалежність у судженнях і вчинках).

18. Справедливість.

19. Щасливе сімейне життя.

20. Щастя інших (добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, усього народу, людства в цілому).

21. Творчість (можливість творчої діяльності).

22. Упевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів).

23. Віра в Бога.

24. Інше _____.

Подані в списку термінальні цінності необхідно було оцінити за 11-бальною шкалою (від 0 до 10 балів).

Результати опитування учнів (середній бал кожної із запропонованих життєвих цінностей) (рис. 1).

Рис.1.

Аналіз результатів шкалювання **термінальних цінностей 9-класників та 10-класників** показав, що найбільшу цінність для обох категорій учнів має:

- **«здоров'я»** (середній показник: 9,6 бала (9 клас), 9,5 бала (10 клас));
- **«щасливе сімейне життя»** (середній показник: 9,4 бала (9 клас), 9,5 бала (10 клас));
- **«наявність хороших і вірних друзів»** (середній показник: 9,1 бала (9 клас), 9,2 бала (10 клас));
- **«справедливість»** (середній показник: 9 балів (9 клас), 9 балів (10 клас));
- **«освіта»** (середній показник: 8,8 бала (9 клас), 9 балів (10 клас)).

(Ця п'ятірка цінностей була виокремлена за найвищими середніми балами). Отже, респонденти надають перевагу таким конкретним цінностям, як «здоров'я», «щасливе сімейне життя», «наявність хороших і вірних друзів», «освіта», а не абстрактним («справедливість»). Якщо порівнювати цінності професійної самореалізації («освіта») та особистого життя («щасливе сімейне життя», «наявність хороших і вірних друзів»), то помітним є, що остання група цінностей в учнів на даному етапі переважає (хоча цікавим є той факт, що при порівнянні ступеня значущості такої цінності, як «самопізнання та розвиток» у категоріях «учні 9-х класів» та «учні 10-х класів» серед десятикласників цей показник зростає).

Найнижчі середні бали (останні 5 позицій) у таких термінальних цінностей (у основному абстрактних), як:

- **«влада»** (6 балів (9 клас); 6,1 бала (10 клас));
- **«безтурботне життя»** (6,2 бала (9 клас); 6,6 бала (10 клас));

- **«краса природи й мистецтва»** (7,1 бала (9 клас); 7,4 бала (10 клас));
- **«творчість»** (7,3 бала (9 клас); 7,4 бала (10 клас));
- **«віра в Бога»** (7,5 бала (9 клас); 7,3 бала (10 клас)).

Респондентам також була надана можливість дописати ті життєві цінності, які вони вважають пропущеними.

Деякі **юнаки 9 класів** зазначили, що для них важливими є такі цінності, як «довіра друзів та сім'я», «мета в житті», «здоров'я рідних». **Дівчата 9-го класу** дописали: «толерантність», «повага до інших», «здоров'я, благополуччя близьких», «розваги», «можливість допомагати іншим», «розвиток таланту», «пізнання світу», «щаслива дитина», «самоповага».

Юнаки 10-х класів внесли до списку життєвих цінностей такі, як: «святкувати свята», «BMW», «здоров'я батьків», «футбол», «милосердя»; **дівчата 10-х класів** – «життєва радість», «любов до дітей», «сім'я», «доброта», «взаємоповага», «шляхетність», «щастя рідних та близьких людей», «здоров'я батьків».

Під час обробки результатів дослідження також здійснено аналіз розподілу кількості відповідей за 11-бальною шкалою від 0 до 10 балів за кожною із 23 запропонованих у дослідженні термінальних цінностей (причому, оцінка учнями цінності у 9–10 балів вважається значущою для респондентів, 7–8 балів – достатньо значущою, 4–6 балів – середній рівень значущості, 1–3 бали – низький рівень значущості, 0 балів – зазначене не сприймається як цінність).

Як правило, більшість опитаних (до 90 %) сприймали подану в списку цінність як значущу та досить значущу, до 10 % – надавала їй середнього рівня значущості і до 3,5 % – низького рівня значущості та до 0,5 % – узагалі не

вважали зазначене цінністю. Проілюструємо це на прикладі двох цінностей,

що отримали найвищі середні бали (рис. 2, 3).

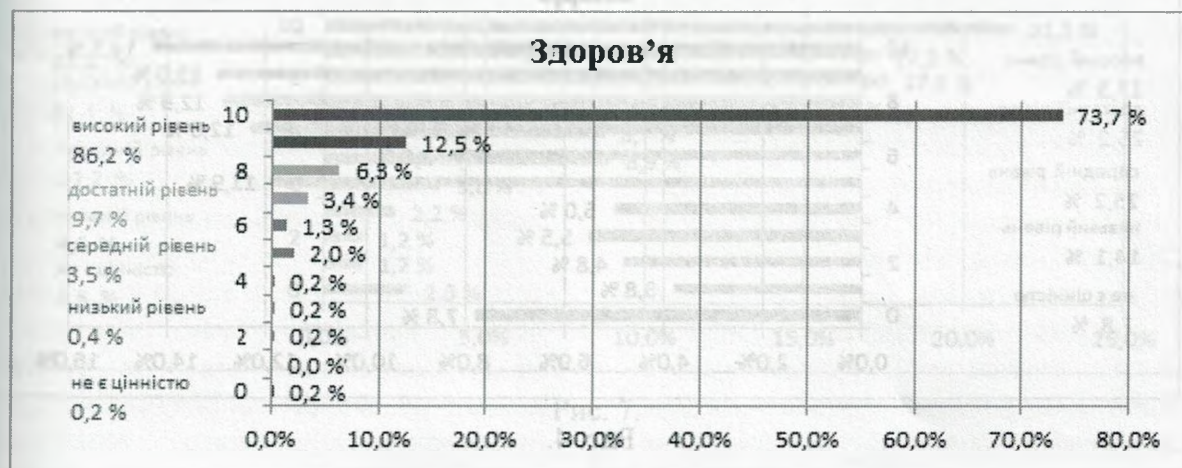

Рис. 2.

Так, для більшості респондентів (1 118 осіб / 86,2 %) «здоров'я» (як фізичне, так і психічне) має велику цінність та достатню значущість (126 осіб / 9,7 %). Незначна кількість учнів (46 осіб / 3,5 %) надає йому середнього рівня значущості, для 4 учнів (0,4 %) цей параметр має низький рівень значущості. Лише 2 дівчат 9 класу (0,2 %) не вважають

«здоров'я» цінністю.

«Щасливе сімейне життя» є важливим для більшості. 1 121 учень (86,3 %) вважають його значущим; 125 осіб (9,7 %) – досить значущим. Для 35 опитаних (2,7 %) «щасливе сімейне життя» має середнє значення; для 7 осіб (0,6 %) цей параметр має низький рівень значущості. Для 5 респондентів (0,4 %) «щасливе сімейне життя» не є цінністю.

Рис. 3.

За межі загальної тенденції вийшла, у основному, оцінка тих цінностей, що набрали найменші середні бали,

тобто «влада», «безтурботне життя», «краса природи й мистецтва», «творчість» та «віра в Бога» (рис. 4–5).

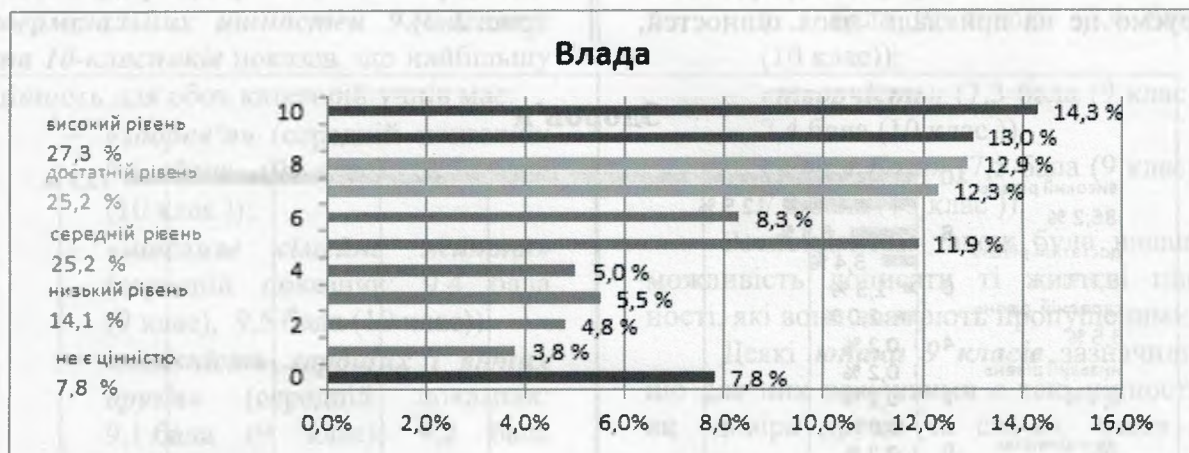

Рис. 4.

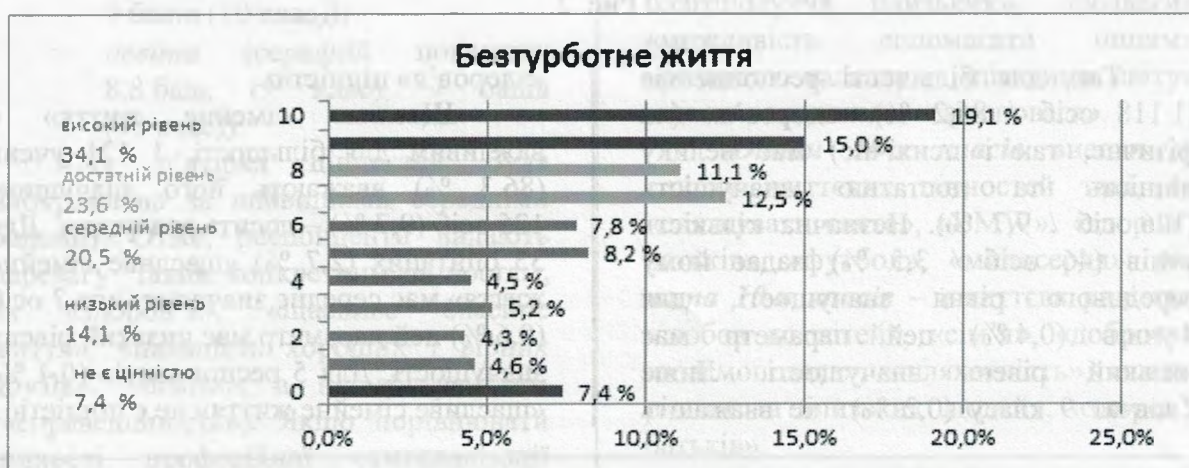

Рис. 5.

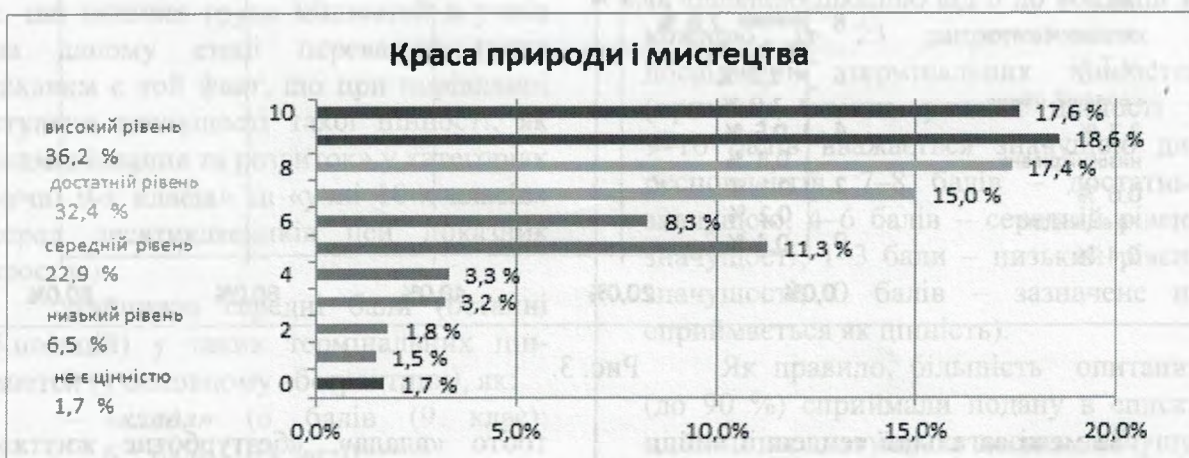

Рис. 6.

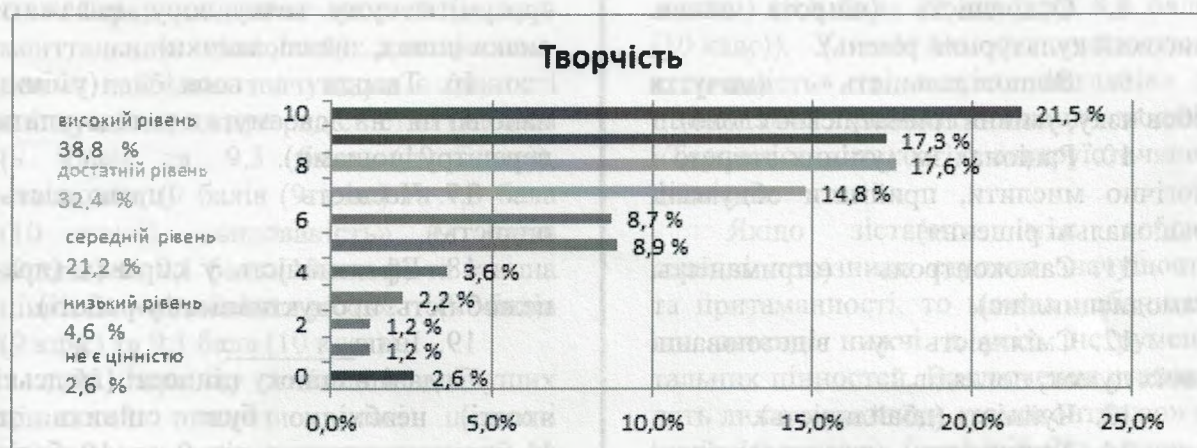

Рис. 7.

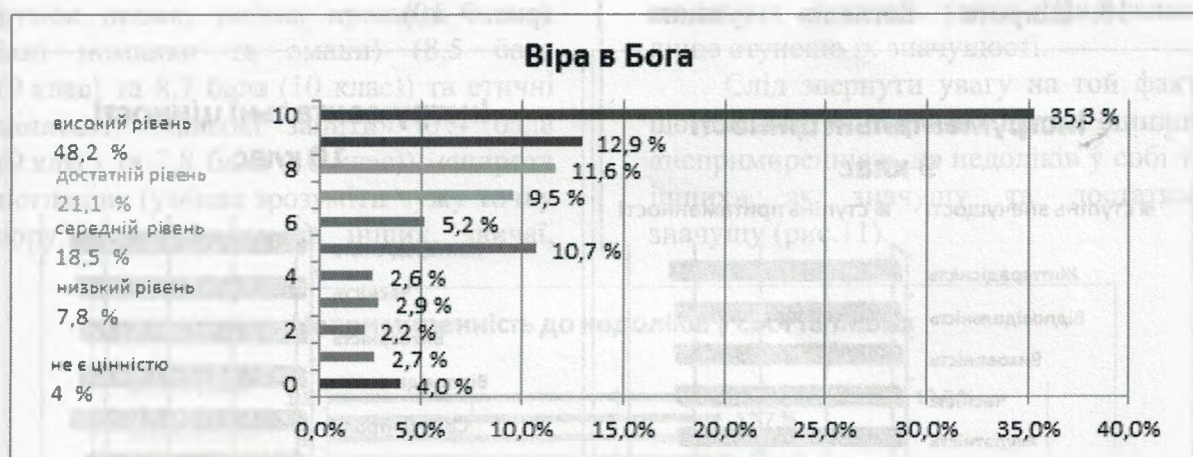

Рис. 8.

Як видно з діаграм, оцінка учнями цих цінностей дещо інша. Так, збільшився відсоток тих учнів, які надають зазначеним цінностям середнього та низького рівня значущості та зменшився відсоток відповідей, що оцінюють зазначене як значуще або досить значуще.

Інструментальні цінності — цінності-засоби, що представляють собою переконання людини в наданні переваги в будь-якій ситуації певному образу дій або якостям особистості. Учням був запропонований список із 18 цінностей, узятих із методики життєвих цінностей М. Рокіча.

Запропонований учасникам моніторингового дослідження перелік

людських якостей (інструментальних цінностей):

1. Акуратність (охайність, уміння тримати в порядку речі, чіткість у веденні справ).
2. Вихованість (хороші манери, уміння вести себе відповідно до норм культури поведінки).
3. Високі запити (високі вимоги до життя і високі домагання).
4. Життєрадісність (оптимізм, почуття гумору).
5. Старанність (дисциплінованість).
6. Незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче).
7. Непримиренність до недоліків у собі та інших.

8. Освіченість (широта знань, високий культурний рівень).

9. Відповідальність (почуття обов'язку, уміння тримати своє слово).

10. Раціоналізм (уміння тверезо і логічно мислити, приймати обдумані, раціональні рішення).

11. Самоконтроль (стриманість, самодисципліна).

12. Сміливість у відстоюванні своїх думок, поглядів.

13. Чуйність (дбайливість).

14. Терпимість (до поглядів і думок інших, уміння прощати іншим їхні помилки та омани).

15. Широта поглядів (уміння

зрозуміти чужу точку зору, поважати смаки інших, звичаї, звички).

16. Тверда воля (уміння наполягти на своєму, не відступати перед труднощами).

17. Чесність (правдивість, щирість).

18. Ефективність у справах (працелюбність, продуктивність у роботі).

19. Інше _____.

Подані в списку цінності (людські якості) необхідно було оцінити за 11-бальною шкалою від 0 до 10 балів ступені значущості та притаманності.

Отримано такі результати (рис. 9–10).

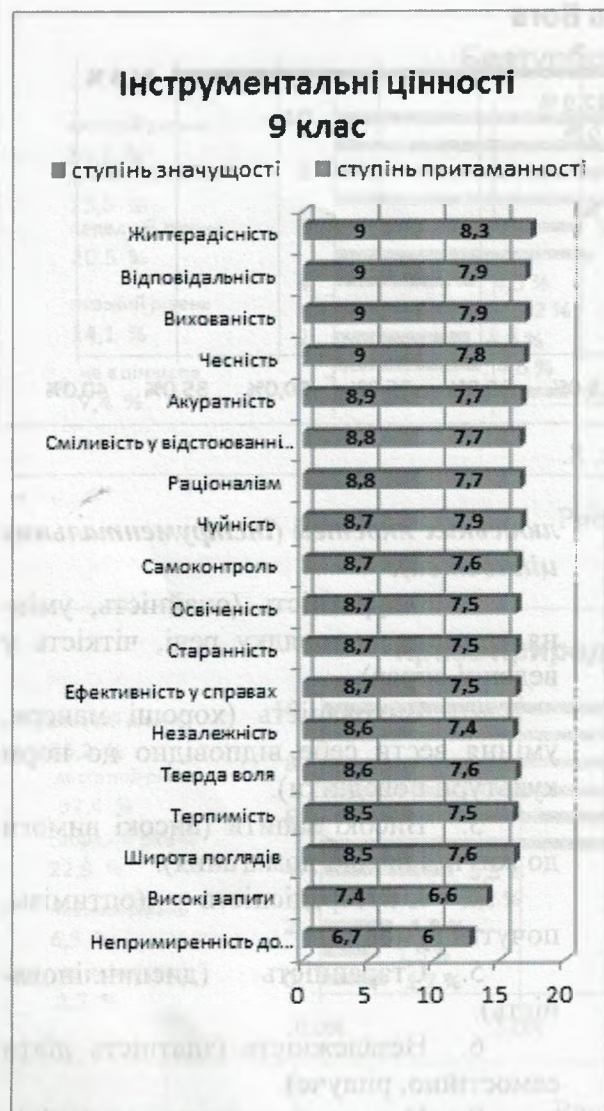

Рис. 9.

Рис. 10.

Серед людських якостей (інструментальних цінностей) для респондентів найбільш значущими є цінності спілкування: «життєрадісність» (9 балів (9 клас) та 9,3 бала (10 клас)), «чесність» (9 балів (9 клас) та 9,3 бала (10 клас)), «вихованість» (9 балів (9 клас) та 9,1 бала (10 клас)) та етична цінність «відповідальність» (9 балів (9 клас) та 9,1 бала (10 клас)).

У переліку найменш значущих цінностей опинилися такі цінності спілкування, як: «непримиренність до недоліків» (6,7 бала (9 клас) та 6,8 бала (10 клас)), «терпимість» (до поглядів і думок інших, уміння прощати іншим їхні помилки та омани) (8,5 бала (9 клас) та 8,7 бала (10 клас)) та етичні цінності «високі запити» (7,4 бала (9 клас) та 7,8 бала (10 клас)), «широта поглядів» (уміння зрозуміти чужу точку зору, поважати смаки інших, звичаї,

звички) (8,5 бала (9 клас) та 8,6 бала (10 клас)). У той же час «чесність», «терпимість» та «широта поглядів» є цінностями прийняття інших людей. «Терпимість» також є альтруїстичною цінністю.

Якщо зіставити між собою середні показники ступеня значущості та притаманності, то можна побачити, що останні нижчі в усіх інструментальних цінностей. Виключення становлять лише показники «самоконтролю» в учнів 10-х класів (середній бал ступеня притаманності «самоконтролю» вищий за ступінь значущості). Тому при аналізі людських якостей увага приділялася лише ступеню їх значущості.

Слід звернути увагу на той факт, що близько 65 % респондентів оцінили «непримиренність до недоліків у собі та інших» як значущу та достатньо значущу (рис.11).

Рис. 11.

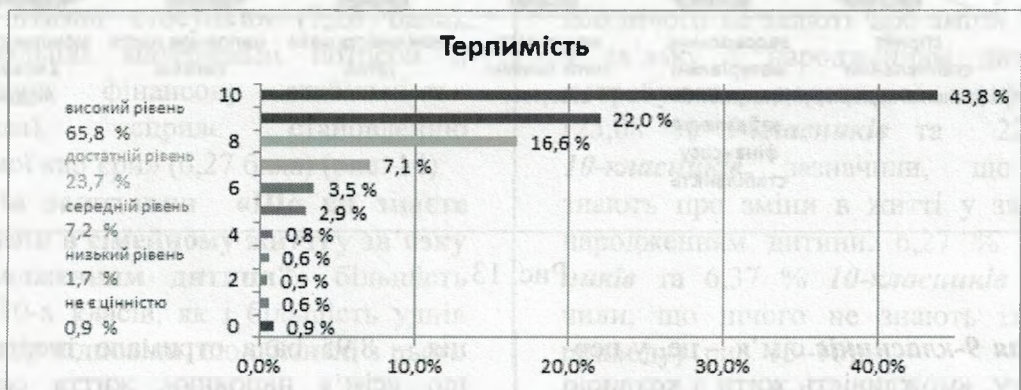

Рис. 12.

Цікавим є факт, що заповнюючи анкету, значна кількість дітей (58,2 %) одночасно високо та достатньо високо оцінювали такі людські якості, як «непримиренність до людських недоліків у собі та інших» та «терпимість (до поглядів і думок інших, уміння прощати іншим їхні помилки та омани)» (рис. 12). Імовірних причин цього може бути декілька: формальне ставлення до опитування, небажання давати правдиві відповіді, недостатньо сформовані навички рефлексії, антагоністичні погляди респондентів тощо.

На пропозицію дописати ті людські якості, що учні вважають значущими, але вони не були зазначені в запропонованому в анкеті списку, респонденти додали такі, як: «порядність», «відданість», «допомога іншим людям», «доброзичливість»,

«співчуття», «не тримати зла на близьких, друзів», «вірність», «добро-та», «працелюбність», «упевненість у завтрашньому дні», «віра в Бога».

Однією з важливих життєвих цінностей, що є невід'ємною складовою життя будь-якої людини, є сім'я. Вона – унікальний носій, транслятор політичного, соціального досвіду і традицій народу, у яких закладений багатий морально-етичний потенціал.

Під час моніторингового дослідження приділялася значна увага виявленню ставлення учнів до сім'ї як однієї з життєвих цінностей.

Для того, щоб з'ясувати, що для учнів означає сім'я, учасники опитування мали можливість оцінити за 11-бальною шкалою (від 0 до 10 балів) ступінь своєї згоди із запропонованими твердженнями.

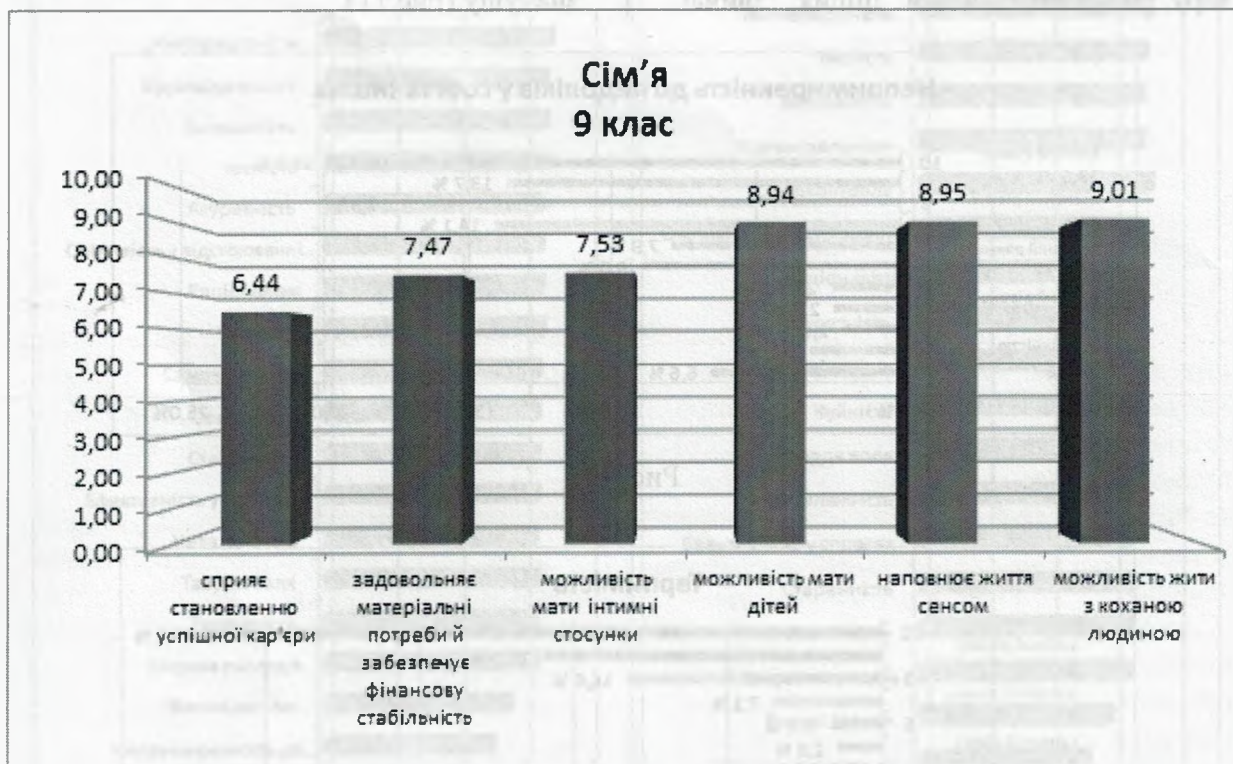

Рис. 13.

Для 9-класників сім'я – це, у першу чергу, «можливість жити з коханою людиною» (9,01 бала). Наступна пози-

ція – 8,95 бала отримало твердження, що «сім'я наповнює життя сенсом», 8,9 бала – «сім'я дає можливість мати

дітей», 7,53 бала – «сім'я дає можливість мати інтимні стосунки», 7,47 бала – «сім'я задовольняє матеріальні потре-

би й забезпечує фінансову стабільність», 6,44 бала – «сім'я сприяє становленню успішної кар'єри» (рис. 13).

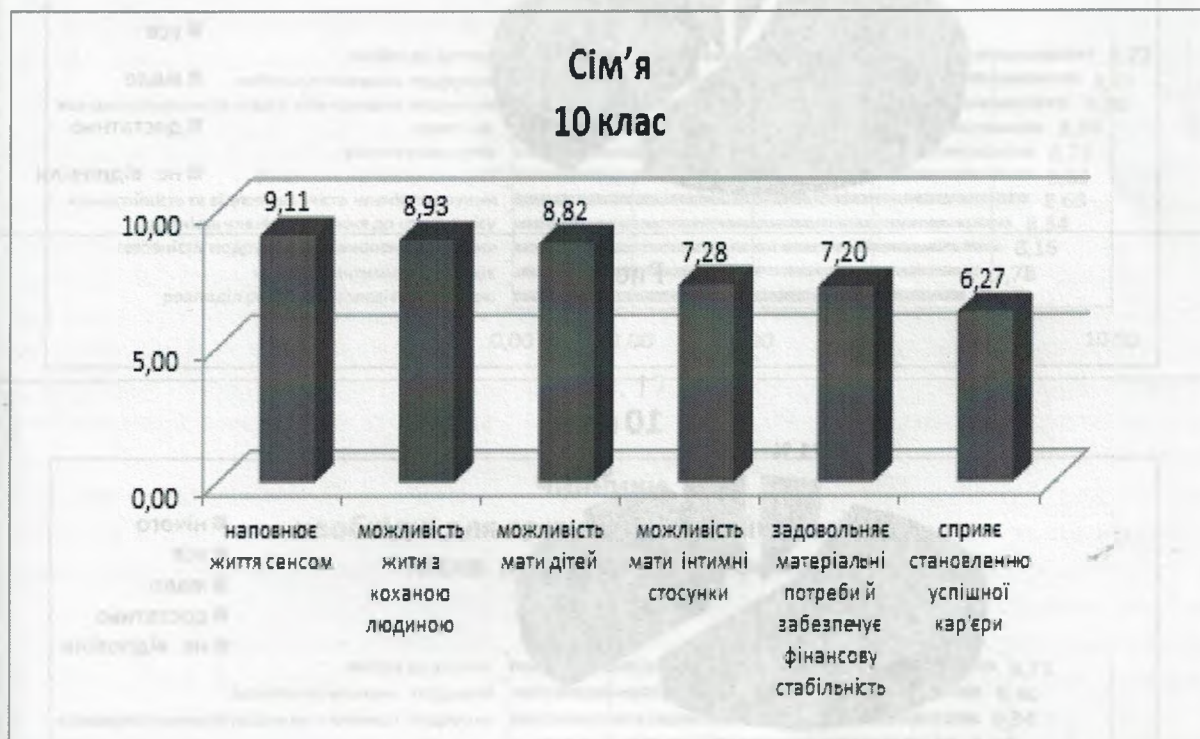

Рис. 14.

На відміну від 9-класників, у яких сім'я, у першу чергу, «дає можливість жити із коханою людиною», у **10-класників** сім'я, насамперед, «наповнює життя сенсом» (9,11 бала), а вже потім «дає можливість жити із коханою людиною» (8,93 бала), «можливість мати дітей» (8,82 бала), «можливість мати інтимні стосунки» (7,28 бала), «задовольняє матеріальні потреби й забезпечує фінансову стабільність» (7,2 бала), «сприяє становленню успішної кар'єри» (6,27 бала) (рис. 14).

На запитання «Що ви знаєте про зміни в сімейному житті у зв'язку з народженням дитини?» більшість учнів 10-х класів, як і більшість учнів 9-х класів відповіли, що обізнані з цього

питання (10,45 % опитаних **9-класників** та 9,55 % опитаних **10-класників** вважають, що знають усе про зміни в житті у зв'язку з народженням дитини. 55,82 % **9-класників** та 54,94 % **10-класників** вважають, що наявних знань їм достатньо). Проте значна частина опитаних (близько 30 %) мало або нічого не знають про зміни в житті у зв'язку з народженням дитини й потребують додаткової інформації (25,08 % **9-класників** та 22,93 % **10-класників** зазначили, що мало знають про зміни в житті у зв'язку з народженням дитини. 6,27 % **9-класників** та 6,37 % **10-класників** засвідчили, що нічого не знають із цього приводу) (рис. 15–16).

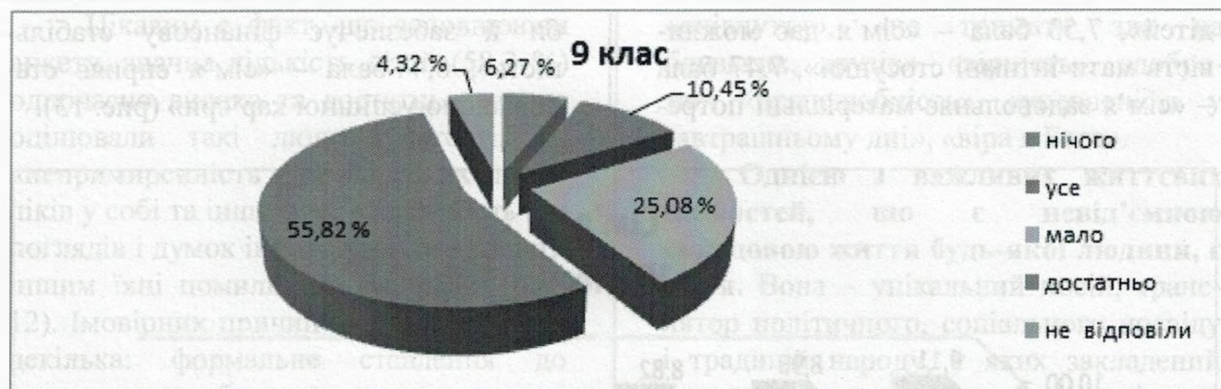

Рис. 15.

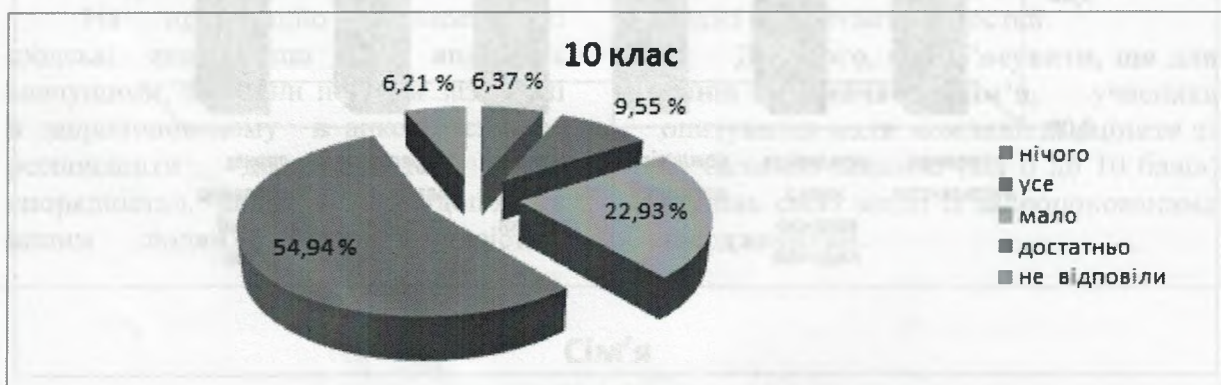

Рис. 16.

При оцінці за 11-бальною шкалою чинників, необхідних для організації сімейного життя після народження дитини, з'ясовано, що найважливішим чинником, **учні 9-х та 10-х класів** вважають «любов до дитини (середній бал – 9,72 бала (9 клас), 9,7 бала (10 клас)). Не менш важливими є «любов між членами подружжя» (9,47 бала (9 клас), 9,4 бала (10 клас)), «взаєморозуміння та повага між членами подружжя» (9,3 бала (9 клас), 9,34 бала (10 клас)). Погляди щодо оцінки 9-класниками та 10-класниками інших чинників мають певні розбіжності. Так, порядок розташування чинників за середніми балами серед учнів 9-х класів такий: «терпіння» (8,89 бала), «уміння співчувати» (8,73 бала), «фінансова незалежність

сім'ї» (8,69 бала), «самостійність та відповідальність членів подружжя» (8,63 бала), «здатність членів подружжя до компромісу» (8,34 бала), «готовність подружжя до самопожертвування» (8,16 бала), «наявність інтимних стосунків» (7,78 бала), «розподіл ролей між чоловіком і жінкою» (7,57 бала).

В учнів 10-х класів наступне місце займає «уміння співчувати» (8,9 бала), а вже потім «терпіння» (8,89 бала), «самостійність та відповідальність членів подружжя» (8,86 бала), «фінансова незалежність сім'ї» (8,82 бала), «здатність членів подружжя до компромісу» (8,61 бала), «готовність подружжя до самопожертвування» (8,16 бала), «розподіл ролей між чоловіком і жінкою» (7,73 бала), «наявність інтимних стосунків» (7,72 бала) (рис.17–18).

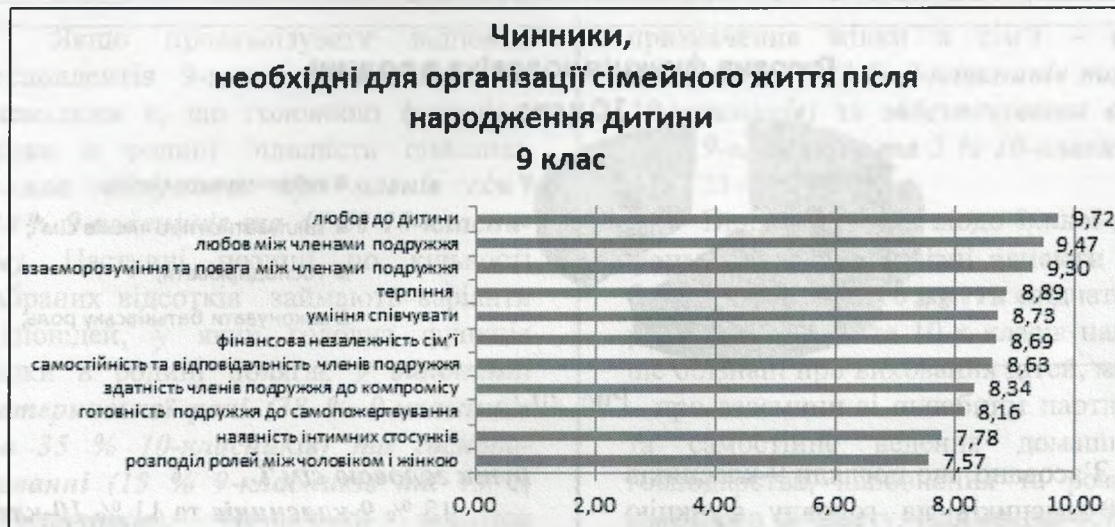

Рис. 17

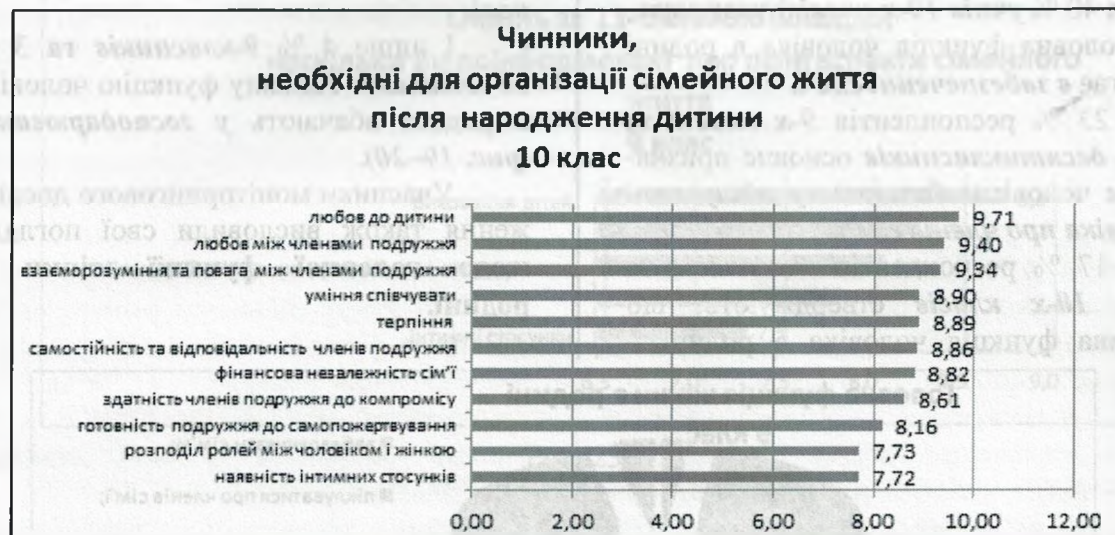

Рис. 18.

Учням також пропонувалося визначитися з головною функцією чоловіка в родині.

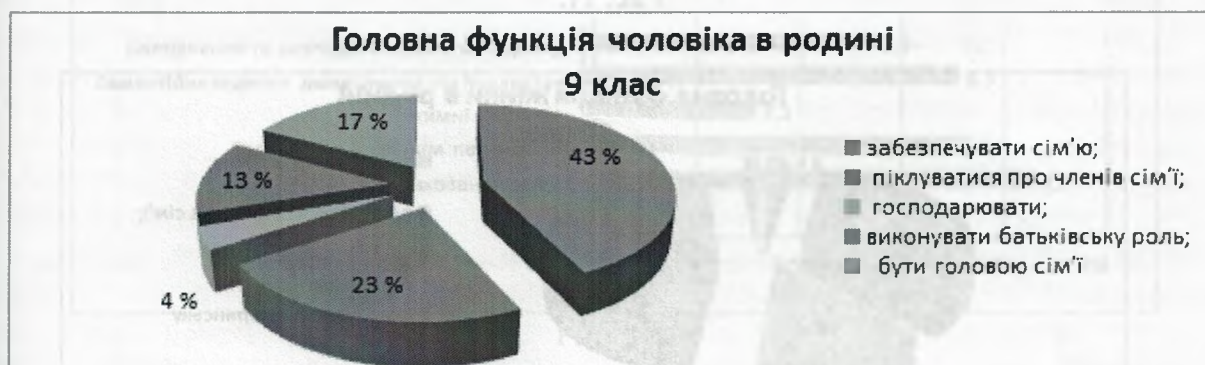

Рис. 19.

Рис. 20.

З'ясовано, що погляди 9-класників та 10-класників на головну функцію чоловіка в родині збігаються. Найбільший відсоток опитаних (43 % **9-класників** та 40 % **учнів 10-х класів**) вважають, що головна функція чоловіка в родині полягає в **забезпеченні сім'ї**.

23 % респондентів **9-х класів** та 24 % **десятикласників** основне призначення чоловіка вбачають у **піклуванні чоловіка про членів сім'ї**.

17 % респондентів **9-х класів** та 22 % **10-х класів** стверджують, що головна функція чоловіка в родині –

бути головою сім'ї.

13 % **9-класників** та 11 % **10-класників** першочерговим для чоловіка в сім'ї вважають **виконання батьківської ролі**.

І лише 4 % **9-класників** та 3 % **10-класників** головну функцію чоловіка в родині вбачають у **господарюванні** (рис. 19–20).

Учасники моніторингового дослідження також висловили свої погляди щодо **головної функції жінки в родині**.

Рис. 21.

Рис. 22.

Якщо проаналізувати відповіді респондентів 9-х та 10-х класів, то очевидним є, що головною функцією жінки в родині більшість опитаних вважає *піклування про членів сім'ї* (40 % 9-класників та 47 % 10-класників). Наступні позиції по кількості набраних відсотків займають варіанти відповідей, у яких головна функція жінки в родині полягає у *виконанні материнської ролі* (38 % 9-класників та 35 % 10-класників) та *господаруванні* (15 % 9-класників та 13 % 10-класників). Незначний відсоток опитаних стверджують, що основне

призначення жінки в сім'ї – *бути головою сім'ї* (3 % 9-класників та 3 % 10-класників) та *забезпечувати сім'ю* (4 % 9-класників та 2 % 10-класників) (рис. 21–22).

Відповіді учнів щодо їхньої поінформованості про різні аспекти майбутнього сімейного життя свідчать, що респонденти 9-х та 10-х класів найкраще обізнані про виховання дітей, менше – про взаємини зі шлюбним партнером та самостійне ведення домашнього господарства, наповнення та розподіл сімейного бюджету. Найменше обізнані учні про інтимні стосунки (рис. 23–24).

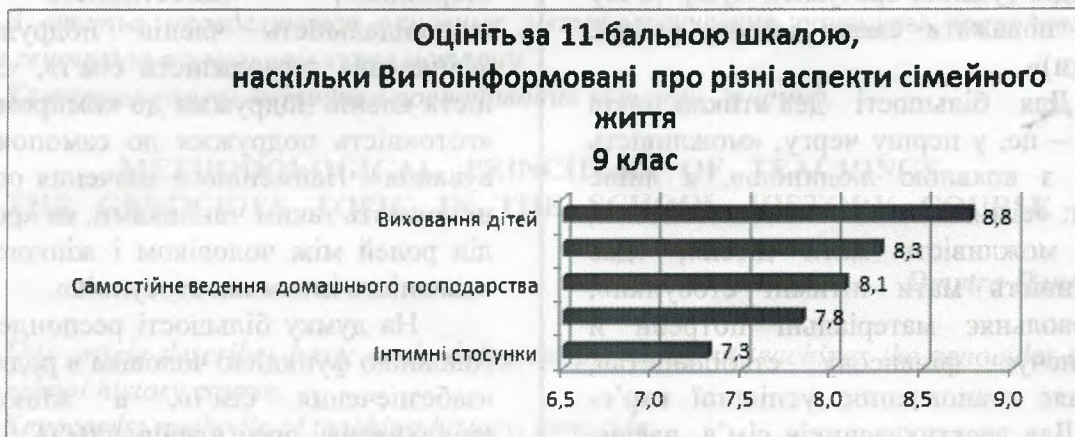

Рис. 23.

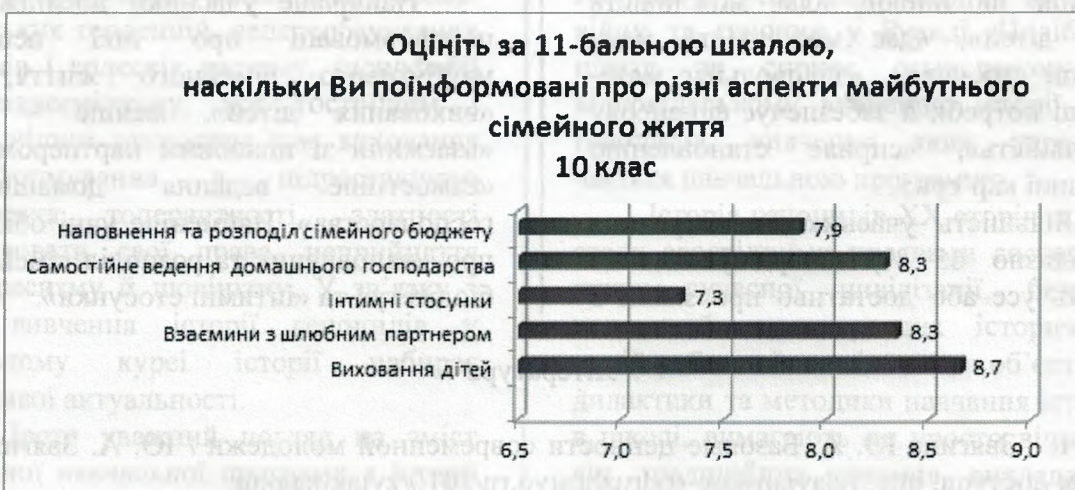

Рис. 24.

Ураховуючи результати моніторингового дослідження, можна зробити

висновки, що пріоритетними для старшокласників залишаються такі

термінальні цінності, як: «здоров'я», «щасливе сімейне життя», «хороші й вірні друзі», «справедливість», «освіта».

Серед людських якостей (інструментальних цінностей) для респондентів найбільш важливими є цінності спілкування: «життєрадісність», «чесність», «вихованість» та етична цінність «відповідальність». У переліку найменш значущих цінностей опинилися такі цінності спілкування: «непримиренність до недоліків», «терпимість (до поглядів і думок інших, уміння прощати іншим їхні помилки й омани) та етичні цінності «високі запити», «широта поглядів (уміння зрозуміти чужу точку зору, поважати смаки інших, звичаї, звички)».

Для більшості дев'ятикласників сім'я – це, у першу чергу, «можливість жити з коханою людиною», а лише потім: «сім'я наповнює життя сенсом», «дає можливість мати дітей», «дає можливість мати інтимні стосунки», «задовольняє матеріальні потреби й забезпечує фінансову стабільність», «сприяє становленню успішної кар'єри». Для десятикласників сім'я, насамперед, «наповнює життя сенсом», а лише потім «дає можливість жити з коханою людиною», «дає можливість мати дітей», «дає можливість мати інтимні стосунки», «задовольняє матеріальні потреби й забезпечує фінансову стабільність», «сприяє становленню успішної кар'єри».

Більшість учасників анкетування (приблизно 65 %) стверджують, що знають усе або достатньо про зміни в

сімейному житті у зв'язку з народженням дитини. Проте значна частина опитаних (близько 30 %) мало або нічого не знають із цього питання й потребують додаткової інформації.

Учні 9-х та 10-х класів вважають, що найважливішими чинниками для організації сімейного життя після народження дитини є такі, як «любов до дитини», «любов між членами подружжя» та «взаєморозуміння та повага між членами подружжя». Проте не заперечують значущість інших чинників (хоча надають їм меншого значення): «уміння співчувати», «терпіння», «самотійність та відповідальність членів подружжя», «фінансова незалежність сім'ї», «здатність членів подружжя до компромісу», «готовність подружжя до самопожертвування». Найменшого значення опитані надають таким чинниками, як «розподіл ролей між чоловіком і жінкою» та «наявність інтимних стосунків».

На думку більшості респондентів, головною функцією чоловіка в родині є «забезпечення сім'ї», а жінки – «пклування про членів сім'ї» (хоча учнями обиралися й інші варіанти відповідей).

Найкраще учасники дослідження поінформовані про такі аспекти майбутнього сімейного життя, як «виховання дітей», менше – про «взаємини зі шлюбним партнером» та «самотійне ведення домашнього господарства». Найменше учні обізнані про «наповнення та розподіл сімейного бюджету» та «інтимні стосунки».

Література

1. Звягина Ю. А. Базовые ценности современной молодежи / Ю. А. Звягина. – Режим доступа: <http://slavianskoe-sodruzhestvo.ru/2010/zviagina.php>.
2. Методика Рокича «Ценностные ориентации». – Режим доступа: <http://psylab.info/>
3. Овчарова Р. В. Психологическое сопровождение родительства / Р. В. Овчарова. – М.: Институт психотерапии, 2003. – 319 с.